

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કીર્તિ ભૂષણ સિંહ

વિરુદ્ધ

બિહાર રાજ્ય અને અન્ય.

૧૬ જુલાઈ, ૧૯૮૬

[ઈ. એસ. વેંકટરમૈયા અને વી. બાલક્રિષ્ણા એરાડી, જસ્ટિસ]

અમાન્ય પેન્શન-લગભગ બે વર્ષ પછી, વિભાગીય તપાસની પેન્ડન્સી દરમિયાન, કર્મચારીને અમાન્ય પેન્શન પર નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને તેને બરતરફ કરવામાં આવી હતી-આદેશોની માન્યતા-બિહાર સર્વિસ કોડ, નિયમો ૭૩ (એફ) અને બિહાર પેન્શન નિયમો, નિયમ ૧૧૬ લાગુ પડે છે.

અપીલકર્તા બિહાર રાજ્યના આબકારી વિભાગમાં કારકુન હતા.તેમની સામે શરૂ કરવામાં આવેલી શિસ્તની કાર્યવાહીમાં, તપાસ અધિકારીએ શોધી કાઢ્યું હતું કે તેમની સામે ઘડવામાં આવેલા સત્તરમાંથી છ આરોપો સ્થાપિત થયા હતા અને તે મુજબ ૦૮/૧૧/૧૯૬૦ પર પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો.આબકારી કમિશનરે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ

સ્વીકાર્યો હતો અને અપીલકર્તાને શા માટે તેને સેવામાંથી દૂર ન કરવો જોઈએ તે માટે ૮/૯/૧૯૬૧ તારીખની કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી હતી.૧ અપીલકર્તાએ ૧/૧૧/૧૯૬૧ પર ઉપરોક્ત નોટિસનો પોતાનો જવાબ રજૂ કર્યો હતો.તપાસ અધિકારી દ્વારા અહેવાલ રજૂ કર્યા પછી, વિસ્તારના સિવિલ સર્જને પ્રમાણપત્ર બહાર આપ્યું હતું કે અપીલકર્તા અમાન્ય હતો અને તે તેના સ્વાસ્થ્ય તેની ફરજો યોગ્ય રીતે નિભાવી શક્યો ન હતો.૩૧/૧/૧૯૬૨ પર, આબકારી કમિશનર દ્વારા ૧૯/૭/૧૯૬૧ થી અમલમાં આવતા બિહાર પેન્શન નિયમોના નિયમ ૧૧૬ હેઠળ અમાન્ય પેન્શન પર અપીલકર્તાની નિવૃત્તિના નિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.<ID ૨ પર બિહાર સરકારે બિહાર સેવા સંહિતાના નિયમ ૭૩ (f) હેઠળ નિવૃત્તિના આદેશને રદ કરવાનો આદેશ પસાર કર્યો હતો અને ત્યારબાદ આબકારી કમિશનરે ૧/૧૧/૧૯૬૩ પર અપીલકર્તાને સેવામાંથી બરતરફ કરવાનો આદેશ પસાર કર્યો હતો.અપીલકર્તાએ નિવૃત્તિના આદેશને રદ કરવાના ઉપરોક્ત આદેશને અને બાદમાં પટના હાઈકોર્ટમાં બરતરફીના આદેશને પડકાર્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે રિટ અરજીને ફગાવી દીધી હતી પરંતુ અપીલ કરવા માટે યોગ્યતાનું પ્રમાણપત્ર આપ્યું હતું.

અપીલને મંજૂરી આપતા, કોર્ટે,

ઠેરવ્યું: ૧.૧ રાજ્ય સરકારને તબીબી આધારો પર નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કરવાનો અધિકાર ધરાવતી જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, જે અસરકારક અને અંતિમ બની ગઈ હતી, રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કરતો પ.૧૦.૧૯૬૩ તારીખનો આદેશ કાયદાની સત્તા વિના છે.ત્યારબાદ પસાર કરાયેલો બરતરફીનો આદેશ પણ રદબાતલ છે.[૨૩૪૬-એફ]

૧.૨.બિહાર સેવા સંહિતાના નિયમ ૭૩ (એફ) માં "ફરજિયાત નિવૃત્તિ" શબ્દનો ઉલ્લેખ સરકારી કર્મચારીની નિવૃત્તિની વય પ્રાપ્ત કરવા પર કરવામાં આવે છે.અપીલકર્તાનો કેસ તેની નિવૃત્તિ વય પર સેવામાંથી નિવૃત્તિ લેવાનો નથી.અપીલકર્તાને તેની વિરુદ્ધ શરૂ કરવામાં આવેલી વિભાગીય તપાસ પૂર્ણ કરવાના હેતુથી નિવૃત્તિની ઉંમર પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં સેવામાં ચાલુ રહેવાનો કોઈ આદેશ પણ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.બીજી તરફ અપીલકર્તાને નિવૃત્તિની ઉંમર પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં જ તબીબી આધારો પર અમાન્ય પેન્શન પર સેવામાંથી નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.બિહાર સેવા સંહિતાનો નિયમ ૭૩ (એફ) અપીલકર્તાના કેસમાં સ્પષ્ટ રીતે લાગુ પડતો નથી.વધુમાં તબીબી આધાર પર નિવૃત્તિનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો તે સમયે આબકારી કમિશનરે તેમની સમક્ષ સિવિલ સર્જનનું તબીબી પ્રમાણપત્ર પણ રાખ્યું હતું.તે સમયે આબકારી કમિશનર માટે બે અભ્યાસક્રમો ખુલા હતા.જો તેમને લાગતું કે આરોપો સ્થાપિત થઈ ગયા છે, તો તેઓ અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવી શક્યા હોત અથવા તેઓ બિહાર પેન્શન નિયમોના નિયમ ૧૧૬ હેઠળ અમાન્ય પેન્શન પર તેમની નિવૃત્તિ લેવાનો આદેશ આપી શક્યા હોત.જોકે, આબકારી કમિશનરે ૧૯ જુલાઈ, ૧૯૬૧થી ૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૨ના રોજ અપીલકર્તાની નિવૃત્તિના નિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કર્યો હતો.આમ અપીલકર્તાએ સરકારી કર્મચારી બનવાનું બંધ કરી દીધું.ત્યારબાદ પસાર કરવામાં આવેલ બરતરફીનો કોઈપણ આદેશ બિનટકાઉ રહેશે, સિવાય કે રાજ્ય સરકારને નિવૃત્તિના આદેશને રદ કરવા અને બરતરફીનો આદેશ પસાર કરવામાં આવે તે પહેલાં તેમને સરકારી કર્મચારી તરીકેના તેમના ભૂતપૂર્વ દરજ્જામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાની કાયદા હેઠળ મંજૂરી આપવામાં આવી હોય.[૨૩૪૮-E; ૨૩૩ F-G]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:૧૯૭૧ની સિવિલ અપીલ નંબર ૬૮૩

૧૯૬૭ ના સિવિલ રિટ જ્યુરિસડિક્શન કેસ નંબર ૪૪૪ માં પટના હાઈકોર્ટના
૩.૪.૧૯૬૯ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે બી. પી. સિંઘ.

ઉત્તરદાતાઓ માટે ડી. ગોબર્દાન.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ વેંકટરમૈયા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

આ અપીલ ૩ એપ્રિલ, ૧૯૬૯ના રોજ ૧૯૬૭ના સિવિલ રિટ જ્યુરિસડિક્શન કેસ
નંબર ૪૪૪માં પટણા હાઈકોર્ટના ચુકાદા સામે પ્રમાણપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું
છે.અપીલકર્તા હજારીબાગ ખાતે બિહાર રાજ્યના આબકારી વિભાગમાં કારકુન તરીકે કાર્યરત
હતા.તેમની સામે શરૂ કરવામાં આવેલી શિસ્તની કાર્યવાહીમાં તેમની સામે ૧૭ આરોપો
ઘડવામાં આવ્યા હતા.તપાસ દરમિયાન તેમને સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા.જોકે તપાસ
અધિકારીએ તેમાંથી માત્ર છ જ સ્થાપિત હોવાનું શોધી કાઢ્યું હતું અને તે મુજબ ૯ નવેમ્બર,
૧૯૬૦ના રોજ તેમના દ્વારા એક અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૧ના
રોજ અપીલકર્તાને આબકારી કમિશનર, જે શિસ્ત અધિકારી હતા, દ્વારા પૂછવામાં આવ્યું હતું
કે તેમને સેવામાંથી કેમ ન હટાવવા જોઈએ.અપીલકર્તાએ સૂચિત કાર્યવાહી સામે કારણ
દર્શાવતી નોટિસનો પોતાનો જવાબ ૧ નવેમ્બર, ૧૯૬૧ના રોજ રજૂ કર્યો હતો.તપાસ
અધિકારી દ્વારા અહેવાલ રજૂ કર્યા પછી વિસ્તારના સિવિલ સર્જને પ્રમાણપત્ર બહાર પાડ્યું હતું
કે અપીલકર્તા અમાન્ય છે અને તે સ્વાસ્થ્યની સ્થિતિમાં તેની ફરજો યોગ્ય રીતે નિભાવી શકતો
નથી.૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૨ના રોજ આબકારી કમિશનર દ્વારા એક આદેશ પસાર કરવામાં

આવ્યો હતો, જેમાં બિહાર પેન્શન નિયમોના નિયમ ૧૧૬ હેઠળ અમાન્ય પેન્શન પર અપીલકર્તાની નિવૃત્તિ ૧૯ જુલાઈ, ૧૯૬૫થી લાગુ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.આમ તેમણે સરકારી કર્મચારી બનવાનું બંધ કરી દીધું.૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૩ના રોજ અપીલકર્તાની નિવૃત્તિની તારીખના લગભગ એક વર્ષ અને નવ મહિના પછી બિહાર સરકારે નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કર્યો હતો અને તેના સંદેશાવ્યવહારનો સંબંધિત ભાગ આ રીતે વાંચે છે:—

"હું આ વિભાગના મેમો નંબર ૮૬૯ તારીખ ૩૧-૧-૬૨ નો સંદર્ભ માંગવા માંગું છું, જેની સાથે આબકારી કમિશનરના આદેશથી તમને આબકારી કલર્ક, શ્રી કીર્તિ ભૂષણ સિંહ (સસ્પેન્શન હેઠળ) ને બિહાર પેન્શન નિયમોના નિયમ ૧૧૬ હેઠળ અમાન્ય પેન્શન પર નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

"આ આદેશની સરકાર દ્વારા ફરીથી તપાસ કરવામાં આવી છે. બિહાર સર્વિસ કોડના નિયમ ૭૩ (એફ) ના પ્રકાશમાં, અને એવું જાણવા મળ્યું છે કે એક્સાઈઝ કલર્ક સામે વિભાગીય કાર્યવાહી બાકી હોવાથી તેને અમાન્ય પેન્શન પર નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી આપવી અનિયમિત હતી.તેથી સરકારે આબકારી કમિશનરના આદેશને રદ કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.તેમના મેમો નંબર ૮૬૯ તારીખ ૩૧-૧-૬૨ માં સમાયેલ છે.પરિણામે એક્સાઈઝ કલર્કને સસ્પેન્શન હેઠળ ચાલુ હોવાનું માનવામાં આવ્યું જોઈએ અને તે નિયમો હેઠળ તેને સ્વીકાર્ય નિર્વાહ ભથ્થાનો હકદાર રહેશે જ્યાં સુધી તેની સામે કાર્યવાહી પર અંતિમ આદેશ પસાર કરવામાં ન આવે, જે તે સમયે તેની સામે બાકી હતી.

ત્યારબાદ આબકારી કમિશનરે ૧ નવેમ્બર, ૧૯૬૩ના રોજ અપીલકર્તાને સેવામાંથી બરતરફ કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો.અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશનમાં બરતરફીના આદેશ પર સવાલ ઉઠાવ્યો હતો, જેમાંથી આ અપીલ ઊભી થાય છે.

ઉચ્ચ અદાલતમાં અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે ૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૨ના આદેશ દ્વારા ૧૯ જુલાઈ, ૧૯૬૧થી સેવામાંથી નિવૃત્ત થયા પછી રાજ્ય સરકારને તેના ૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૩ના આદેશ દ્વારા નિવૃત્તિના આદેશને રદ કરવાની મંજૂરી નથી અને ત્યારબાદ ૧ નવેમ્બર, ૧૯૬૩ના રોજ આબકારી કમિશનરને સેવામાંથી બરતરફીનો આદેશ પસાર કરવાની મંજૂરી નથી.રાજ્ય સરકાર વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે બિહાર સેવા સંહિતાના નિયમ ૭૩ (એફ) હેઠળ રાજ્ય સરકાર અયોગ્ય પેન્શન પર અપીલકર્તાને નિવૃત્ત કરતા આબકારી કમિશનરના આદેશને રદ કરવા માટે તૈયાર છે અને તેથી ત્યારબાદ પસાર કરાયેલો બરતરફીનો આદેશ માન્ય આદેશ હતો.ઉચ્ચ અદાલતે રાજ્ય સરકાર વતી વિનંતી કરાયેલી દલીલ સ્વીકારીને રિટ પિટિશનને ફગાવી દીધી હતી.

આ અપીલમાં અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટના ચુકાદાની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવ્યો છે.આ કિસ્સામાં હકીકતો વિવાદમાં નથી.૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૨ સુધીમાં અપીલકર્તા દ્વારા કારણદર્શક નોટિસનો જવાબ પહેલેથી જ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.આબકારી કમિશનરે તેમની સમક્ષ સિવિલ સર્જનનું તબીબી પ્રમાણપત્ર પણ રાખ્યું હતું.તે સમયે આબકારી કમિશનર માટે બે અભ્યાસક્રમો ખુલા હતા.જો તેમને લાગતું કે આરોપો સ્થાપિત થઈ ગયા છે તો તેઓ અપીલકર્તાને બરતરફ કરી શક્યા હોત અથવા તેઓ બિહાર પેન્શન નિયમોના નિયમ ૧૧૬ હેઠળ અમાન્ય પેન્શન પર તેમની નિવૃત્તિનો આદેશ આપી શક્યા હોત.જોકે, આબકારી

કમિશનરે ૧૯ જુલાઈ, ૧૯૬૧થી ૩૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૨ના રોજ અપીલકર્તાની નિવૃત્તિના નિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કર્યો હતો.આમ અપીલકર્તાએ સરકારી કર્મચારી બનવાનું બંધ કરી દીધું.ત્યારબાદ પસાર કરવામાં આવેલ બરતરફીનો કોઈપણ આદેશ બિનટકાઉ રહેશે, સિવાય કે રાજ્ય સરકારને નિવૃત્તિના આદેશને રદ કરવા અને બરતરફીનો આદેશ પસાર કરવામાં આવે તે પહેલાં તેમને સરકારી કર્મચારી તરીકેના તેમના ભૂતપૂર્વ દરજ્જામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાની કાયદા હેઠળ મંજૂરી આપવામાં આવી હોય.બિહાર સેવા સંહિતાના નિયમ ૭૩ (એફ) જેના પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે તે આ રીતે વાંચે છે:

"ઉપરોક્ત કલમોમાં કંઈપણ હોવા છતાં,

ગેરવર્તણૂકના આરોપ હેઠળ સસ્પેન્ડ કરાયેલા સરકારી કર્મચારીને ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ સુધી પહોંચ્યા પછી નિવૃત્ત થવાની જરૂર રહેશે નહીં અથવા તેની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં, પરંતુ જ્યાં સુધી આરોપની તપાસ કરવામાં ન આવે અને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા તેના પર અંતિમ આદેશ પસાર ન થાય ત્યાં સુધી તેને સેવામાં જાળવી રાખવામાં આવશે.

બિહાર સેવા સંહિતાના નિયમ ૭૩ (એફ) માં 'ફરજિયાત નિવૃત્તિ' શબ્દનો ઉદ્દેશ સરકારી કર્મચારીની નિવૃત્તિની વય પ્રાપ્ત કરવા પર કરવામાં આવે છે.આ એવો કેસ નથી કે જેમાં અપીલકર્તાને નિવૃત્તિની વય પ્રાપ્ત થઈ હોવાના આધારે સેવામાંથી નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હોય.અપીલકર્તાને તેની વિરુદ્ધ શરૂ કરવામાં આવેલી વિભાગીય તપાસ પૂર્ણ કરવાના હેતુથી નિવૃત્તિની ઉંમર પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં સેવામાં ચાલુ રહેવાનો કોઈ આદેશ પણ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.બીજી તરફ અપીલકર્તાને નિવૃત્તિની

ઉંમર પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં જ તબીબી આધારો પર અમાન્ય પેન્શન પર સેવામાંથી નિવૃત્ત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. બિહાર સેવા સંહિતાનો નિયમ ૭૩ (એફ) અપીલકર્તાના કેસમાં સ્પષ્ટ રીતે લાગુ પડતો નથી. અન્ય કોઈ જોગવાઈ કે જેણે રાજ્ય સરકાર અથવા સક્ષમ સત્તામંડળને અમાન્ય પેન્શન પર નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કરવા સક્ષમ બનાવી હોય તે અમારા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવી નથી. તબીબી આધારો પર નિવૃત્તિનો આદેશ આ રીતે અસરકારક અને અંતિમ બની ગયો હોવાથી તે સક્ષમ અધિકારી માટે શિસ્તની કાર્યવાહી સાથે આગળ વધવા અને સજાનો આદેશ પસાર કરવા માટે ખુલ્લો ન હતો. અમારો મત છે કે આવી જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, જે રાજ્ય સરકારને તબીબી આધારો પર નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કરવાનો અધિકાર આપે છે, જે અસરકારક અને અંતિમ બની ગયો હતો, રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૩ ના રોજ નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કરતો આદેશ કાયદાની સત્તા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવે અને તેને રદ કરવામાં આવે. તેથી, તે અનુસરે છે કે ત્યારબાદ પસાર કરાયેલો બરતરફીનો આદેશ પણ રદબાતલ હતો.

તેથી અમે આ અપીલને મંજૂરી આપીએ છીએ, ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ અને રાજ્ય સરકારના ૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૩ના આદેશને રદ કરીએ છીએ, જેમાં અપીલકર્તાની નિવૃત્તિના આદેશ અને આબકારી કમિશનર દ્વારા ૧ નવેમ્બર, ૧૯૬૩ના રોજ પસાર કરાયેલા બરતરફીના આદેશને રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા અમને જાણ કરવામાં આવે છે કે

આ અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન અપીલકર્તાનું ૨૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૪ના રોજ અવસાન થયું હતું.એટલે આપણે.રાજ્ય સરકારને અપીલકર્તાના કાનૂની પ્રતિનિધિઓને ૧ નવેમ્બર, ૧૯૬૩થી તેમના મૃત્યુની તારીખ સુધી અપીલકર્તાને બાકી રહેલા પેન્શનની તમામ બાકી રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપો.રાજ્ય સરકાર અપીલકર્તાના કાયદાકીય પ્રતિનિધિઓને આ અપીલનો ખર્ચ પણ ચૂકવશે.એસ. આર.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.